

Costa de Capdepera, amb el far on suposadament es va veure un submarí alemany durant la Primera Guerra Mundial. La xarxa de col·laboració amb els britànics que havia muntat Joan March era la responsable de verificar aquests avistaments.

Quan les Illes atreïen els espies

Les investigacions més recents de dos historiadors, el mallorquí Pere Ferrer, de la UIB, i el britànic David Stafford, d'Edimburg, contribueixen a revelar les relacions entre Joan March i els poders europeus que s'enfrontaren en les dues guerres mundials.

Mitjan mes de març de 1915. La Primera Guerra Mundial s'agreujava per setmanes. Una comunicació enviada des de Barcelona crida l'atenció del Ministeri d'Afers Estrangers a Londres: el vicecònsol de Palma havia rebut informació sobre alguns falutxos de les Balears que aprofitaven la seva activitat comercial per transportar reservistes alemanys de les Illes cap a Itàlia. Aquesta possible violació de la neutralitat espanyola provocà una certa preo-

cupació a les oficines governamentals de Londres. Però encara va créixer més la preocupació quan augmentaren les sospites sobre moltes missions més que les barques de les Illes realitzaven per als alemanys.

Una nota interna del Departament de Guerra britànic deia que el fet que les barques en qüestió, que havien causat problemes des de feia vint anys, duguessin bandera britànica –perquè eren registrades a Gibraltar– mentre realitzaven travessies per als ale-

manys podia facilitar la prevenció d'aquest tràfic de reservistes. Però no es va fer res. Els esdeveniments posteriors, estudiats per l'historiador mallorquí Pere Ferrer, demostren que la prevenció d'aquest tràfic no es va dur a terme mai. Al contrari, l'estratègia de Londres va ser una altra: es decidí contractar els serveis de les persones involucrades en aquest contraban de guerra. La figura clau en tot el moviment comercial i polític que hi va haver a les Illes Balears durant la

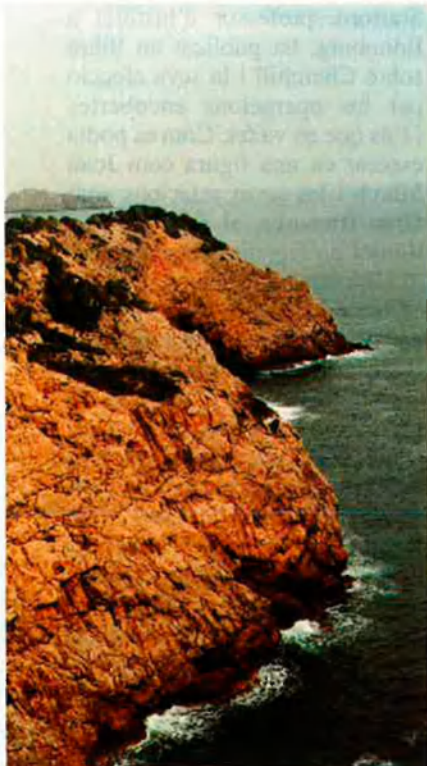

Primera Guerra no apareix fins el maig de 1915, dos mesos després del primer avís des de Palma. El personatge en qüestió era Joan March.

Feia cinc anys que el govern espanyol havia demanat als britànics que controlassin l'enregistrament a Gibraltar dels falutxos de contraban, perquè amb la bandera britànica tenien immunitat davant les autoritats espanyoles fora de les aigües territorials. No s'entengueren els dos governs, però durant la guerra canviaren les coses ja que aquestes embarcacions "amb tripulacions que coneixen tota la costa i tenen poc respecte per la llei" —com deia un comunicat de Mallorca— es dedicaven a ajudar els alemanys.

Es confeccionà una llista de més de trenta falutxos de les Balears que tenien bandera britànica i que se sabia que feien contraban. El propietari oficial de quinze de les embarcacions era Joan March. No tardarien molt a descobrir que la resta, directament o indirectament, també els controlava March i que aquest home era una de les claus per a les operacions a la Mediterrània occidental.

BEN VICKERS

BEN VICKERS

L'historiador Pere Ferrer ha investigat el paper de March en l'espionatge entre alemanys i britànics a les Illes Balears. Baix, una altra vista de la costa de Capdepera: si bé Joan March va aconseguir moltes facilitats en les seves activitats contrabandístiques gràcies a l'acord amb els britànics, el cert és que la feina de la xarxa del mallorquí va ser molt decebedora per als interessos del Regne Unit.

L'enemic transformat. Si es consulta l'índex principal del Ministeri d'Afers Estrangers britànic en aquest arxiu, corresponent als anys de la Primera Guerra Mundial, el nom de March surt poques vegades. Les primeres mencions són del 1915 i marquen el progrés de les investigacions dels espies britànics: "Joan March: contrabandista a les Illes Balears", diu la primera. Poques setmanes més tard, un nou informe titulat "Joan March: transporta reservistes" ja situa l'activitat. Poc temps després mostren més preocupació: "Joan March: contrabandista espanyol sospitós d'ajudar submarins alemanys a la Mediterrània".

A partir d'aquell moment el nom de March desapareix durant dos anys. No és fins el 1918 que se'l torna a trobar, i la transformació ha estat espectacular. Un representant del govern britànic fa una representació "excepcional" davant el govern espanyol perquè permeti a Joan March, un dels seus propis súbdits, descarregar un vaixell alemany internat a Palma, el carregament del qual March havia adquirit també gràcies a una intervenció britànica. És a dir, sembla que el govern britànic, que dos anys abans estava tan preocupat per les activitats de March, ara defensava els interessos de March davant el govern de Madrid. Què ha passat entre 1915 i 1918 que expliqui com va acabar "l'amic dels alemanys" en braços dels britànics?

Un dels documentals localitzats per Ferrer en el *Public Record Office* indica que fins i tot en la mateixa administració britànica n'hi havia que tampoc no entenien res: "és sorprenent que March estigui tan disposat a ajudar-nos, després de tota la informació que ens havia arribat sobre ell", diu una nota del *Foreign Office*.

El moment decisiu en la *conversió* va ser una reunió dels serveis secrets britànics a Barcelona. A finals de maig del 1915 aquests serveis informen a Gibraltar que March s'ofereix per ajudar-los a trobar els que abasteixen els submarins alemanys a Balears, i posa a la disposició del govern britànic tota la xarxa de contactes que tenia muntada per al contraban. Els contactes són intensos. L'1 de juny a Gibraltar es reben més informes: March té homes a les Balears, al Marroc i a la costa espanyola des de la frontera francesa fins Almeria, i tots vigilaran en defensa dels interessos britànics. El preu de tot això? L'alliberament de la dotzena de barques de March retingudes a Gibraltar, i la intervenció del govern britànic per assegurar l'alleugeriment del bloqueig francès sobre els carregaments de tabac que March fa al nord d'Àfrica.

El *Public Record Office* conserva correspondència mantinguda entre algun dels homes de March i els serveis secrets britànics. Un dels principals corresponals, que

Seu del Public Record Office, a Londres. Un dels documents localitzats per Ferrer indica que fins i tot la mateixa administració britànica no entenia del tot l'actitud de March: "és sorprenent que March estigui tan disposat a ajudar-nos, després de tota la informació que ens havia arribat sobre ell", diu una nota del Foreign Office.

BEN VICKERS

escrivia en nom de March quan aquest era fora, era Antoni Ques, d'Alcúdia, que en alguna ocasió informa de l'estensa xarxa de contactes de March.

El fet, però, és que la feina de tan important xarxa és decebedora, si més no per als britànics. Un

albirament d'un submarí que s'aprovisionava prop de Capdepera és desmentit pels homes de March. La sospita que algun falutxo de March fa feina per als alemanys també és desmentida. L'aprovisionament de submarins alemanys a Cabrera és desmentit.

Tot el que s'ha pogut localitzar fins ara són això, desmentits.

Si per als britànics va ser, aparentment, decebedor, en canvi no ho fou gens, per a March. Al contrari, semblen uns anys molt bons. March ha aconseguit que els britànics defensin els seus interessos al nord d'Àfrica, on a més del tabac, segons diu l'historiador Ferrer, March estava involucrat en el subministrament d'armes als rebels que lluitaven contra els francesos, i també utilitzava la seva relació amb els britànics per posar traves als seus competidors.

Queda la incògnita de conèixer què passa després de la Primera Guerra Mundial. Tot i això, a l'índex del Ministeri d'Afers Estrangers britànic s'hi pot llegir el títol d'un informe, datat a les acaballes de la guerra, "Joan March, maquinacions a les Illes Balears", que futures investigacions analitzaran i que segurament aportarà noves dades sobre el període d'entreguerres. El que és segur és que el binomi March-Gran Bretanya torna a aparèixer, i al màxim nivell, durant la Segona Guerra Mundial.

GERARD QUINTANA I JORDI BATISTE

NO TE'L PERDIS!!!

M·Ú·S·I·C·A

**GLO
BAL**

Discogràfica

DUES GENERACIONS CABDALS PER A LA MÚSICA
DE CASA NOSTRA.
JUNTS CANTANT BOB DYLAN
"EL POETA, EL TROBADOR, EL ROCKER, EL VISIONARI"
CD JA A LA VENDA

El te amb Churchill. David Stafford, professor d'història a Edimburg, ha publicat un llibre sobre Churchill i la seva afecció per les operacions encobertes i l'ús que en va fer. Com es podia esperar en una figura com Joan March i les seves relacions amb Gran Bretanya, el financer mallorquí protagonitza algun episodi important de la investigació.

Churchill estava molt preocupat perquè Espanya mantingués la neutralitat durant la Segona Guerra Mundial. L'entrada de l'Espanya franquista en el conflicte, fent part amb els alemanys, hagués estat un cop molt fort pels aliats. Churchill volia fer alguna cosa que ho impedís i per això necessitava contactes dins Espanya que li ajudassin. El millor situat per bastir ponts era un home, membre del servei diplomàtic, que coneixia molt bé Espanya, que havia fet feina als serveis secrets i que, a més, co-

neixia personalment Franco. Es deia Allan Hillgarth i aleshores era el cònsul a Palma. Churchill, que el 1939 estava al cap de l'Almirallat britànic, havia conegut Hillgarth en una visita privada a Mallorca. A través del cònsol, aconseguí una entrevista privada, a Londres, amb Joan March.

L'operació que es va muntar amb qui havia estat el finançador de l'aixecament de Franco el 1936, havia de costar al govern britànic uns 2.000 milions de pessetes. Era un preu alt, però sembla que havia de servir per lubricar totes les peces de la maquinària. Aquests diners servirien per estalviar als britànics serioses complicacions en la guerra contra Alemanya. Els diners primer anaren a Suïssa, llavors a un compte corrent de Nova York, i d'allà cap a Espanya. L'objectiu de l'operació era subornar els generals de l'entorn de Franco perquè influïssin, amb els seus con-

sells, en el dictador. Només un nom apareix als documents, el del general Antonio Aranda Mata, que era un dels que March havia de contactar.

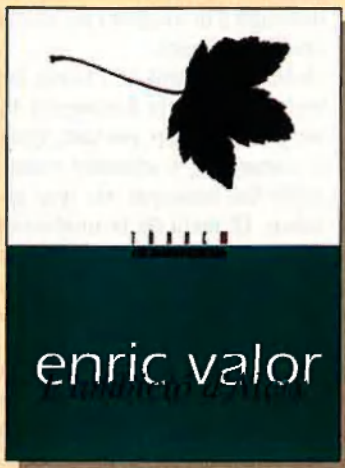
No se sap si aquesta operació va ser decisiva. El fet és que Espanya no entrà en la guerra, però els mo-

tius poden ser molt complexos. No se sap què en tragué March d'aquesta operació, però els britànics i els americans, com ha apuntat l'historiador Josep Massot i Muntaner, estaven interessats a matenir el règim de Franco, que estava oposat al comunisme. La trama financera en què Joan March estigué involucrat només és una més de les peces d'un món molt complex i poc documentat que els historiadors comencen tot just a desxifrar. Gràcies als arxius que aquests historiadors analitzen a poc a poc es van destapant les múltiples facetes d'un dels personatges illencs més sorprenents d'aquest segle, que alguns potser diuen que va treballar per als alemanys i per als britànics, però que sovint sembla més aviat el contrari: que foren els governs d'aquests països els qui serviren els interessos de Joan March.

Ben Vickers

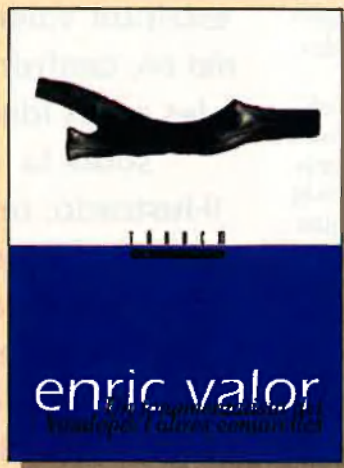
Joan March i Ordinas era el propietari oficial dels falutxos amb bandera britànica, enregistrats a Gibraltar, amb què es transportaven reservistes alemanys amb l'excusa de l'activitat comercial. La perspectiva dels anys no ha aclarit si March treballava per als alemanys o per als britànics —o per a tots dos alhora—, però sí que permet concloure que els governs d'aquests dos països serviren els interessos comercials del mallorquí.

Llegir l'obra d'Enric Valor és el millor homenatge que podem fer-li

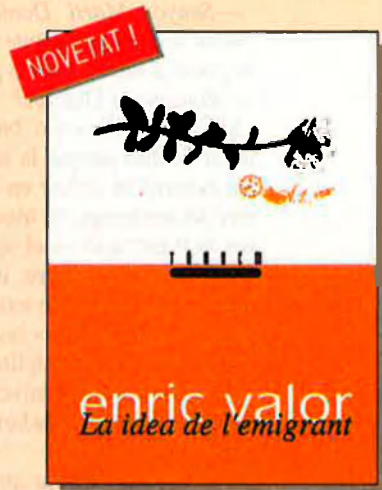
L'ambició d'Aleix
189 pàgs.
Preu: 1.150 ptes.

Nova versió d'una novel·la censurada.

Un fonamentalista del Vinalopó, i altres contarelles
121 pàgs.
Preu: 1.000 ptes.

Breus narracions dels anys trenta.

La idea de l'emigrant
189 pàgs.
Preu: 1.150 ptes.

La redempció de la persona a través de la cultura.

Sant Vicent, 93, 1a. 46007 València. Tel.: 96-317 20 47